

PETŐFI-MUZEUM.

VI. ÉVFOLYAM. 3. SZÁM.

1893. MÁJUS.

Tündérialom.

Petőfi e »nagyobb költemény«-ét 1846-ban egyidejűleg írta *A hóhér kötele* cz. regényével. Ez utóbbi műve eredetének ideje pedig néhány ismeretes adatból majdnem pontosan meghatározható. Ugyanis a *Der Ungar* cz. lap 1846 febr. 25-én már jelezte, hogy a genialis lyrikus egy regényt írt a föntebbi cz. a., mely ugyan egy kötetre terjed csak, de állítólag »kevés nap alatt íratott«, s óvja a költőt, hogy ne adja magát a könyvvarusok speculációja alá. (P.-m. IV. 299. l.) Tehát ebből tudjuk azt, hogy febr. 25-dikére készen volt a regény. Az a kérdés most már, hogy mikor ment Pestről újból Szalk-Szentmártonba, mert ott írta e regényét? Ez is meghatározható egész szabatosan. A költő Szalk-Szentmártonból, hol 1845 deczemb. havát töltötte, 1846 jan. 4-dikére tért vissza Pestre, magával vivén *Tigris és Hiéna* cz. drámáját, melyet legkésőbb 5-én benyújtott a színházhoz, mert jan. 6-án a *Der Ungar* már mint ilyenről tesz említést s ugyan-csak írja jan. 13-dikáról, hogy épen elfogadták (»bereits angenommen«). (Pet.-m. IV. 300. l.) s tudjuk, hogy márcziusra tűzték ki előadásra.

E szerint drámája sorsát bevárván, január 13-dika előtt semmi esetre nem ment ki falúra. De tudunk pontosabb adatot is mondani. Ugyanis midőn Petőfi 1845 novemb. végén Pesten időzött, írt *Jókay Mór*hoz cz. a. egy költeményt, mely 1845 decz. 11-én a Pesti Divatlapban megjelent épen egyszerre Jókai *Márcze Záré* (Eredeti novella) cz. művével¹ s azt a rajongó, bizó és kizárólagos szeretetet tanúsítja Jókai iránt, melyet ily mértékben csak épen iránta érzett s melyben egyszersmind kifejezést ad csalódásai miatt akkori szenvedéseinek, melyek következtében írja:

Perczenként jobban-jobban el-
Sötétül láthatárom;
De én éjjelem éjjelet
Nem rettegem, sőt várom....

¹ 1235. l. 37. sz. II—IV. évn. 1845.

Ugyanott úgy emlékszik meg róla, mint ki az emberek által lerombolt bizalmának romjai közt egyedül áll, mint egyetlen ép oszlop; őt nem dönthették le. De ez csak legyen röviden említve.

E költemény a költő barátainak nem esett nagyon jól s több szemrehányás érte miatta. Itt, mint ide tartozót, csak egyet említünk meg, ez a Kecskeméthy Auréle. Ő t. i. K. A. jegy alatt „*Bécsi levelek P. S.-hoz I.*” címmel a *Pesti Divatlap* »Tárczá«-jában decz. 25-én nyílt úti levelet intézett a költőhöz; de midőn ekközben kezébe került a *Jókay Mór*hoz címzett költemény, ez annyira bántotta baráti érzelmeit, hogy szemrehányó levelet írt Petőfinék s következő bécsi levelét már nem hozzá intézte.² Kecskeméthy e levelét nem ismerjük, de igen a költő válaszát, mely jelenleg a Petőfi-Társ. birtokában van és szó szerint a következőleg szól:³

Pest, jan. nem tom hányadika, 1846.

Kedves Aurélem! A mint megkaptam leveledet, mingyárt válaszoltam; de levelemet zsebbe dugtam, s addig hordoztam, míg... elveszett. Ebadta, ez kutyavexa, de ki tehet róla, most már úgy pótolom ki, a mint lehet. Ha hazudni akarnék, azt mondanám, hogy az fél árkusos levél volt; de nem mondok, — mert... úgy sem hinnéd. — Leveledre boszankodtam egy kicsit, mert igaztalan vagy benne írántam. A mit én Jókayról írtam, azért egyik barátom sem apprehendálhat... mit én Jókay íránt érzek, az igazság szerint nem is barátság, nem is testvéri szeretet, vagy tán e kettőnek keveréke, vagy talán mind a kettőnél több... valami le nem írható, s tagadhatatlan, hogy a világon senki íránt sem érzem azt, egyedül ő íránta; de abból nem következik, hogy másokat ne szerethessek bármily mértékben is, s minthogy tudod, miszerint a sentimentális ömlengéseket nem imádom, tehát csak simpliciter köpöm ki, hogy te is azok egyiké vagy és lépsz, kiket szeretek, lelkemből szeretek. Ha ez sem elég, akkor.....⁴ tudja kend?... Én meg azért apprehendálok, hogy a második bécsi levelet nem hozzám címezted; ismersz, e szerint tudni fogod: büszkébb vagyok, semhogy a többit elfogadjam, ha már egyszer degradáltál. Egyébiránt az egész nem valami világdöntő baj. Holnapután (azaz pénteken) megyek ismét falura, hol márcziusig maradok, míg tudniük „tigris és biéna“ című drámámat adják. Be nevetnék, ha akkorra téged is Pesten kapnának. Tedd meg ezt a tréfát, öcsém, nagy örömet szeresz vele nekem, a te hűséges barátodnak, a ki ölelve ölel és szerencsés jó egészséget kíván.

P. S. npr.

(Czim: Kecskeméthy Aurélnak Bécsbe.)

E datum nélküli levél semmi esetre sem kelt 13-dika előtt, hanem utána s ha föl vesszük, hogy a benne említett *péntek* a 13-dika után eső legközelebbi, akkor a költő 16-ikán ment újból Szalk-Szentmártonra, hol febr. 25-dikéig ült, mert, mint láttuk, e napról már közli a *Der Ungar*, hogy egy „*Der Strick des Henkers*“ cz. regényt írt. E szerint 1846 jan. 16—febr. 23—24-dike közt írta e regényt.

A kérdés már most csak az, hogy akkor írta-e a *Tündéralmot* is? Erre nézve erősséget nyújt az, hogy febr. 28-dikáról az *Életképek* megemlékezvén *A hóhér köteléről*, azt írja: »Petőfy (sic!) is egy na-

² Ezt Petőfi leveléből tudjuk, a Kecskeméthy bécsi levelét a P. Divatlapban nem találtuk, ha csak nem a borítékon jelent meg.

³ Megtiszttá azon számos hibáktól, melyek a Petőfi újabb reliquiáiban levő közlésébe becsúsztak. (V. ö. 85. l.)

⁴ Nem adható szavak.

gyobb költeményt s egy regényt készített el e czim alatt sat. Ez a „nagjobb költemény“ csak a *Tündérálo*m lehetett; mert egyéb, ez időbeli nagyobb költeményeit vagy előbb (*Szerel*em álka) vagy utóbb irta (*Szilaj Pista, Salgó*).

De vannak egyéb belső bizonyítékaink is, habár a már előadottak is eldöntik a kérdést. Ezeket a regény és *Tündérálo*m némi rokon helyei szolgáltatják, melyek a következők:

Róza, Róza!

Ki ne ismerné az első szerelmet? e váratlan kedves vendéget, ki véletlenül betoppan és egy kizsákmányolt tündérvilágnak minden csillagát és virágát körülöttünk hinti el; s a csillagok elveszik szemünk fényét, s a virágok illata lésrészeget, elbódít.

Igy jártam, midőn Rózát láttam meg.

Lábaim ingadoztak. Kis híja volt, hogy térdre nem estem, és nem imádkoztam.... nem imádkoztam ő hozzát!

A mi szép és kedves a teremtésben kezdet óta előfordult, mind az lelkemben volt e pillanatban, s szerettem volna Rózának elmondani.... s egy szót sem szólhattam, nyelvem elfelejtette a beszédet. Némán bámultam. Ugy tetszett, mintha ezt észrevette volna..... mert szemlátomást kerülte tekintetemet. Ez kedvem szerint történt; mert ha ő néz reám, én nem mertem volna szemeimet fölemelni. Az első szerelem visszavezeti a szívet eredeti ártatlanságához; ekkor láthatni, mily tisztán kerül ki a lélek isten kezéből. (7—8. l.)

Róza nem szólt, de sötét pillán könny rengett, melyet nem adtam volna a brazilai korona gyémántjéért, mert gyöngy volt az, mely az érzelem végtelen tengerét sejteté velem keblében.

— Róza, én szeretlek téged! kiálték föl magamon kívül, szeretlek!

Egymás karjaiban.... sirtünk. Kibontakozott végre ölelésemből.

— Fogj meg, Rózám, ne ereszsz el! szólék; úgy tetszik, mintha röpülöm kelteae, felröpülöm a mennybe; pedig nem hiszem, hogy a mennyország olyan szép, mint mostan a föld.

... már-már feledem

Ábrándjaidnak édes üdvességét,
Oh tündérálom, első szerelem.

Midőn eszméltem: a dicső alak,
Kit az egekben láttam az imént,
Ott állt mellettem.... oh, mit érzék?
Leírhatatlan édes érzeményt!

„Illyen közel van hát a föld az éghez?“
Zavart elmémmel, ekkép gondolkodtam,
„Im a mennyben vagyok szép angyalomnál,
S előbb egy percczel még a földön voltam.“

Ezt gondolám, de szólni nem tudék,
Avvagy talán nem mertem szólni,
Félvén, hogy ha majd ajkam megnyitom,
Keblemből a menny ki fog szállani.
És megragadtam angyalom kezét,
Hogy el ne tűnjék tőlem újlag,
És derekát átövezé karom,
Átövezé, mint egy égő szalag.

Meg mertem végre nyitni ajkamat,
S beszéltem üdvről, angyalokról, égről.
Nagyon homályosan beszélheték,
Mert ő nem értett semmit e beszédből.

Egymás mellé ültünk. Mit én tudom : mit beszéltünk, vagy beszéltünk-e valamit?

Most már mindegy, akár égen, akár földön: csak veled lehessenek . . . mert ugy-e, nem válunk el többé? (15—16. l.)

Álmaimban folyam partján álltam, s néztem habjaira, melyek ringatva vittek egy haldokló hattyút . . . a hattyú végdalát zengé, és én hallgatám elragadtatással. (44. l.)

Feledésem folyamán uszott ő, s, úgy véltem, emlékezetem holdvilága még egy halovány sugárt vet holt arczára. (24. l.)

Annyira meg voltam illetődve, hogy tán magam is sírva fakadtam volna; de szemeim forrása ki volt apadva azon éj óta, midőn álmomban egy haldokló hattyút láttam a folyam hullámain. (49. l.)

Csak távol, alig hallható távolban zengett egy pásztorfuvola olly édes-búsán, hogy azon haldokló hattyú énekét véltem hallani, melyet álmomban láttam a folyam ringató hullámain. (56. l.)

Leültünk ott a szikla tetején
S beszélgeténk.

„Legyünk tehát a földön“, válaszoltam,
„Földön vagy égen, az mindegy nekem.
Csak oldaladnál, kedves oldaladnál;

Egy hattyu száll fölöttem magasan,
Az zengi ezt az édes éneket —
Oh lassah szállj és hosszán énekelj.
Haldokló hattyúm, szép emlékezet! . . . —

De e sebeknél jobban fáj nekem most,
Jobban fáj az, hogy már-már feledem. . . .

De e virágok elhervadtanak már;
Mit ér, szemlélnem száraz kelyhököt?
Röpülj ki e szép korszak édenéből,
Haldokló hattyúm, szép emlékezet!

Hozhatnánk fel még egy pár vonást, melyek szerint a regény Rózája, ki »barnapiros, mint az esthajnal«, hasonló a *Tündérálo*m leányalakjához, kinek szemé sötétkék csillag, szemöldöke fekete szivárvány, »S vállán úgy úsztak barna fürtei, — Miként az éj egy rózsatenger árján;« de hát a hasonlatok inkább általánosak, mint különösek, részletezhetők. Részleteikben nem elég meglepők. Természetesen. Egy Petőfinél szó szerinti ismétlésről nem lehet beszélni; de e helyek általános rokonsága, az első szerelemnek az az eszményítése, mely mindkét műben egyezik, szembeötlő s itt csak ez a lényeges annak bizonyítására, hogy a költő lelkét ugyanegy idea hatotta meg mindkét műve írásában. Sőt úgy tetszik nekünk, hogy a regény alapeszméjéül az első szerelmet tévén, ez adta az eszmét, hogy egy másik első szerelemről, a magáéről énekelje ezt a ragyogó bús éneket abból az időből, midőn nem volt többé gyermek s nem ifjú még, mely az élet legszebb éve:

Mint legszebb percz, midőn a hajnalégről
Az éj kárpítja félig van levéve.

Ebből megérthető, hogy az Andorlaki Máté kedvesének, első szerelme tárgyának neve a regényben nem véletlenül *Róza*; így hitták

a költő első szerelme tárgyát is, a csöngői szép Tóth Rózát, a kire a *Tündéralom* is »mutatis mutandis« vonatkozik, mint a költői visszaemlékezés elbájoló rajza, kiről, valamint az egész szerelemről s ennek hatásáról a költőre bőven szoltunk már folyóiratunkban.⁵ És mi több, ha azt olvassuk, hogy a költő Rózával sohasem társalgott s bár lopva mindig őt nézte, de ha Róza reátekintett, szeméit azonnal lesüté: ebben megtaláljuk Andorlaki⁶ szerelmének jellemzését, a mint maga elbeszéli, meg azt, a mint a költő is mondja, nem csak a róla szóló tanúk, hogy a nőekkel szemben tartózkodó volt, s ugyanezt költőibb alakban a *Tündéralomban* is említi. Mert mint minden művébe, regényébe is számos önjellemző és önéletrajzi adatot szőtt be, melyekre talán más alkalommal bővebben is kitérünk. Ily önéletrajzi vonások a *Tündéralomban* is vannak még, melyek az ostfiasszonyfai víg és keserűségekkel változatos nyárra vonatkoznak, nemcsak a már említett *életének* körülírása, mely annyira talál a költő e korára (1839), melyben 17-dik évét élte. Ilyenek barátsága Orlayval, a magányos erdő keresése, a tavasz, a nyár emlegetése, az ősz, mely az elválást hozá, melyről épen ily című, 1839 után kevéssel írt (1841?) költeményében is keserűen panaszkodik. Minő hatású volt a költőre a Róza emléke, idézett cikkekünkben eléggé kifejtettük; világos azonban az, hogy a költő utóbb ezt tekintette *első* szerelmének. Az elsőnek ismert Cancriny Emilia iránti gyermekies érzelem Aszódon aligha jöhet ily számba, bárha a Selmezczről megmaradt „*A hűtelenhez*“ című költeményében s utóbb is *Galga partihoz* (?)⁷ címűben őt említi. Általában az »első szerelem« kérdésében van némi zavar a költő életében. Utóbb 1844-ben *Első szerelmem* cz. a. egy tréfás verset is írt, mely sem a »csalfa Emmára«, sem Rózára nem vonatkozhatik. Ezt meg Neumann Kláracsira való emlékeiből, tehát újból aszódi élményeiből merítette, a ki háziasszonyának leánya s körülbelől az akkor ott tanuló költővel egykorú volt s a mint Kemény János, kis-körösi ev. lelkész úr beszélt el írónak a nála tett látogatáskor, az egész megtörtént valóságon alapúl. Ime tehát több »első« szerelem. De ki hozná ezeket mind egy kalap alá? Hogy találna az utolsó költemény pajkossága a *Tündéralom* szenvedélyes, bús pathoszához, ragyogó eszményiesítéséhez, az első szerelmére visszaemlékező szív himnuszához! Itt ez ismert adatok nélkül is megkülönböztetés könnyen tehető, magok a költemények sugallják ezt, s valóban a három költemény három különböző benyomás és emlék szülötte. Ezek szerint nem fogjuk semmi szín alatt elfogadni az *Osszes költemények* legújabb (1892) kiadásának a *Tündéralomra* (I. 409. l.), *Első szerelmemre* (II. 494. l.) és *Gyermekkori barátnémhos* (II. 534. l.) költeményekre vonatkozó jegyzeteit, melyek nagyon messze

⁵ Petőfi egyik ifjúkori szerelme, és Adalék u.-ahhoz. Pet.-muz. III. 1. és 101. l.

⁶ Legyen itt megjegyezve, hogy *Andorlaki* neve hihetőleg *Andornak* falú nevéből van alkotva csekély módosítással, mely Eger mellett fekszik s a költő 1844 febr.-i pesti útjából ismerte. V. ö. *Eger mellett* cz. versét. *Ternye* falú, melyből *Ternye* nevét alkothatta, Eperjes mellett fekszik Sáros-m.-ben; talán 1845-diki útjában hallotta.

⁷ E kérdőjel csak azt jelenti, hogy ez utóbbi költeményhez kétely fér. Lehet, hogy Neumann Klárcsit érti benne.

járnak a helyestől. E jegyzetek szerint a *Tündéralom* csak »nyugodt, reflexiv hangjánál s allegorikus elemeinél fogva számítható az elbeszélő költemények közé» etc. Azonban a költemény hangja sem nyugodt, sem reflexiv s nem is allegoria; jóformán csak a cím allegorikus (egy metaphóra); továbbá *nem kell*, épen nem kell Hittig Amálira gondolnunk ez *első* szerelem tárgyánál s így a *Gyermekkori barátném*hoz cz. költeménnyel a *Tündéralom*nak semmi köze, a mit különben a jegyzet is csak »hozzávetés» gyanánt említ. Végül a szerzetetés idejére vonatkozó adatát sem fogjuk elfogadni. De ez a »hozzávetés» logikailag sem szerencsés. Midőn Petőfi gyermekkorában Sár-Szent-Lőrinczen Hittig jegyzőnél lakott s Amália játszótársa volt, ez 1831/32-ben történt s 1831 szept. 28-án ment oda lakni, mert adataink szerint 1832/33-ban már nem lakott ott. E szerint volt ekkor 8 éves, járt a 9-dikbe, 1832 óta a 10-dikbe. Ily korban bajos még költőknél is *első* szerelemre gondolni s ő maga is azt mondja az *Utí jegyzetek*ben, hogy Aszódon volt először szerelmes, mint erről több költeménye szól, mint láttuk, így az *Első szerelmem* is, melyet a jegyzetek szintén Hittig Amáliára vonatkoztatnak, mi meg épen szerencsétlen gondolat. Mert a *Gyermekkori barátném* és *Tündéralom* közt az érzelem komolyságában még lehet rokonságot képzelní, de hogy e pajkos humorú verset is annak a hó, ábrándos, méla vagy szenvedélyes érzésnek tulajdonítsuk, melyből a más kettő fakadt, ehhez különös felfogás szükséges, mely annál kevésbbé igazolható Petőfiről szólva, mert ő sóha, de soha azon tárgyról, melynek szívében oltárt emelt, nem humorizált, nem, még csalogódásában sem, csak mellőzte.³

Fereneci Zoltán.

Petőfi és az 50-es évek költői. I

II.

A körülményekben rejtett tehát az 50-es évek Petőfi-kultusának oka és a nemzeti aspirációk szempontjából valóban helyes ösztön és nemes törekvés volt az ifjú irodalom akkori vezereitől, ha az ő csapásán kívántak tovább fejlődni és haladni. Csakhogy ez a törekvés irodalmilag nem vált be és újra ismétlődött a véletlen gúnyos játéka, hogy míg kicsi dolgok gyakran lesznek előidézői a nagyoknak, addig a nagyok csak ritkán eredményeznek magukhoz hasonló nagyot.

Így történt ez Petőfi költeményeivel is az 50-es években. A keresetlen egyszerűség, a könnyedén gördülő sorok, a világos kompozíció, a sokszor meglepően nyilvánuló őszinteség és természetesség

³ Egyetlen hely jut mégis eszünkbe Mednyánszky Bertáról az *Utí levelek*-ből (1847), hol mint már Juliába szerelmes, Gödöllőn átutazván, megemlékezik róla. (Vegyes műv. III. 81. l.) — I. Első közl.-t l. Pet.-m. VI. (1893.) I-ső fűz.

s a még mesterkéletlen és az irodalmi műveltséggel nem bírók előtt is könnyen érthető nyelv azt a tévhitet költötték föl a nagyszámú ifjú dilettánsban, hogy Petőfi-módra írni a világon a legkönnyebb dolog; — az idősebb és sok tekintetben vészszerepet játszó költők pedig abba a hibába estek, hogy úgy vélték a költészetet előbbre vihetni, ha a nagy költő e mindenesetre feltűnő sajátosságait túlozzák.

A dilettánsok, a mint már előbb említve volt, nem hagytak mélyebb nyomot magok után és nagy részük teljesen szakított a költészettel, mihelyt a politikai viszonyok javultával kenyér után láthattak. Verseik ott vannak a Hölgyfutár első évfolyamaiban és annak idején sok éles vitára és csipős megjegyzésre ingerelték a »Lapszemlé«-k komoly íróit. Ma azonban már alig emlékszik valaki reájok és így — ők magok sem tartván igényt a »költő« nevezetre — nincs ok reá, hogy mi is bővebben foglalkozzunk műveikkel. Különbön is ezeknek első sorban társadalmi céljuk és hatásuk volt, a melyet főnnebb kelően méltányoltunk.

Az irány legkarakterisztikusabb képviselői azonban, mint Lisznyay Kálmán és Szelestey László, a költészet iránt táplált több idealizmussal, komolyabb ambícióval és a mi különösen Lisznyayt illeti: határozott tchetséggel kezdtek hozzá működésükhöz. Az ők költészete is a *haszafiasságon* alapult, de ez érzést mintegy meg akarták rögzíteni a látószólag elbukott nemzetben az által, hogy feladatokul tűzték ki a tősgyökeres magyar nép szokásainak, sajátosságainak, szólásformáinak vidékenként, mondhatnám: ethnográfailag való feldolgozását, hogy ilyenformán a nemzet megősmarkedjék maga magával és önérzete annál aczélosabb legyen. Így keletkeztek a »Hegyháti dalok« Csermelyitől, a »Palócz dalok« Lisznyaytól, a »Kemenesi czimbalom« Szelesteytől stb. Bizonyos komolyságot és jóhíszemúséget tehát semmi esetre sem lehet elvitatni ez íróktól. Ők czéltudatosan elmélkedtek azon irány fölött, a melyet irodalmi tekintetben maguk elé tűztek és ennyiben minden tévedéseik mellett is, műveik ilyen vagy amolyan voltak egyéb oka is van a pusztá szeszélyeskedésnél.

E végből nem lesz fölösleges tehát legelőször is elméletökből megismerni valamit. A bázis, a melyen ez fölépül, természetesen Petőfi költeményei, noha elméletükét tárgyaló cikkeikben ritkán hivatkoznak reá. Ez az ők szempontjából természetes is, mivel ők Petőfit nem *utánozni*, hanem *tovább fejleszteni* akarták. A Petőfi költészetének különösen három sajátága az, a min elméletök és ezzel kapcsolatosan költői gyakorlatuk is alapszik: a hazafiasság, népiesség és a fesztelen előadási modor.

Az elsőről, a miennyiben műveikre esztétikai szempontból is befoly, később lesz szó. A két utóbbi értelmezése azonban Lisznyaynál és Szelesteynél egészen sajátos és megérdemli, hogy bővebben foglalkozzunk vele.

Lisznyay a »Palócz dalok«-at az előszó szerint egyenesen azért írja, hogy e »legeredetibb magyar faj« kedélyvilágának kincseit úgy tükröztesse vissza költeményeiben, miként »a harmatcsepp visszatük-

rözi a nap ragyogását». Más szavakkal: azt tűzi ki feladataul, hogy az, a mit ír, úgyszólván, kívül-belől palócz legyen, mert ő kihallgatta, kitanulta »sajátságos beszéd- s gondolkozásmódjukat, kedélyük, benső életök egyszerű gyöngypatakfolyását, költészetét, mcséit, babonáit, s szájrólzájra hagyott őshagyományait, legendáikat, apró manóikat, kis bűvös szellemcskéiket, minő például Babszemjankó, melyekben öök keleti zománczu ábrádozásaik tündérszálaikat kötik . . .«

A Szelestey »Kemenesi czimbalom« cz. kötetében¹ összegyűjtött költemények szintén »nem mások, mint egyes sugárkák nagy részt azon nép életéből, mely Vas megyének »Kemenes« nevezet alatt ismert részét lakja.« (Előszó.) »Eredeti fajtánk megérdemli — folytatja tovább a szerző — hogy költészetére figyelmet fordítsunk: ismerjük kedélyes gondolatait, becsületes szívét szilajságában úgy, mint a szerelem enyelgő örömeinél, hogy egyet ölel a barnán, baklós csizmaszárára csap tenyerével, harmadfelet ugrik s nagyot rikkant jó kedvében A nép élete hasonlít azon mezőhez, mely keblében a régi kor kincseit öntudatlanul ápolgatja. *Új világot kell adnunk e kincseknek, átültetvén azokat e nemzeturalom kertjébe. Általánosítanunk a jól gondolt tájszavakat, életet adnunk a nép jellemző kifejezéseinek, hangot örömeinek, nyomatékot, jelentőséget gondolatainak a népköltészet által.* S pedig nem azért, mert a népköltészet napjainkban divat, hanem: mert a nép eredeti jelleme, kedélye, lelkülete, nyelvének sajátosságos szépsége, kifejezéseinek tájszerűsége leginkább dalaiban s legtöbbször jó kedve, vagy legalább a lélek oly hangulata által mutatkoznak, midőn a cselekvés körül a szív érzelmeinek is kijut a maguk szerepe s ez az oka, hogy e szavak, e kifejezések visszaadására is legalkalmasabb a *népköltészet: hű és népszerű leírása azon jeleneteknek, melyekben az érintetem szavak, vagy a táj szokásaival kapcsolatban lévő jellemző kifejezések* leginkább használatni szoktak. E nézetektől vezérelve fogtam én a »Kemenesi czimbalom« irásához — végzi szavait a költő — melyben *Vas megye e szép része tisztán magyar lakosságának ajkáról lelesett nyelven* nyujtok a közönségnek egy igénytelen, de talán nem éppen érdek nélküli gyűjteményt.«

A »Falu Pacsirtája«² előszavában a fennebb idézett elvek még világosabb kifejezésre jutnak. »Ugy látszik — írja ebben Szelestey — hogy általánosulni kezd irodalmunkban a hit, miszerint leginkább a *népköltészet* alapján fejlődhet nálunk egy *tisztán* eredeti nemzeti költészet, mely bírván a magyar gondolkozásmód, jellem, szokások és nyelv eredeti kellékeivel — menten minden idegen zománczoktól, a magyar élet *hű kisugárzása és tükröre leend.* Részemről teljesen át vagyok hatva e hit igazságától s kérdésen túlinak tartom, mikép a nép leginkább megvan ös eredetiségében, s azért nyelvünk sajátosságainak, nemzeti szokásaink s érzületeinknek ő a leghívebb antiquáriusa.

¹ Kemenesi czimbalom. Irta Szelestey László. Pesten. 1854. Müller Emil sajátja. Kis VIII-adr. 106 lap.

² Falu Pacsirtája. Irta és kemenesi barátjainak ajánlja Szelestey László. Kiadta Friebeisz István. Pest. 1845. Müller Gyula bizománya. VIII-adr. 181 l.

Pietással kell tehát beszállanunk hozzá, hogy házi életének szekrényeiből az általa megőrzött kincseket kiszemelhessük s legalább néhány morzsával pótolhassuk azon hiányt is, melyet a nép családi erkölcsével vajmi keveset bibelődő történet a régebb időben betölteni elmúlasztott. De midőn a magyar élet ezen erekyéit vizsgáljuk: ne legyünk tulzsigorúak a nyersebb eredeti tételek megítélésénél. Hagyjuk az antik gyűrű darabos foglalványát, csak a kő ne legyen hamis, mely benne ragyog. A foglalvány eltűri a módosításokat; de idő kell hozzá, hogy a költészet e végtelen tengerre, melyet a tehékeny nemzeti élet most kezd úgyszólván felzavarni: önmaga megtisztíthassa magát. Részemről ellensége vagyok a nemesebb érzést sértő nyegleségeknek, s tudom, mikép a vadrózsába is bele lehet oltani a nélkül, hogy a gyököt megsértsük; de mégis azt hiszem: mikép vigyázatosoknak kell lennünk a vadrózsa töréseinek lenyesésénél, mert könnyen veszélyeztethetjük a gyököt s a gyök életét is. Ne gyengítsük tehát az alapot, melyre építeni akarunk, tulzsigorú izléstani fogalmaink által, mert könnyen kivetköztethetjük eredetiségéből; minek aztán az lesz az eredménye, hogy meg lévén hamisítva az alap, torz sarjak fakadnak belőle. Én úgy vélekedem, mikép a költészetet nem kell elszakasztani az élettől, legyen az zománcza ennek, s mint ilyen: a természetiesség alapján fejlődjék s tökéletesbüljön. Ne álljon ugyan ellentétben a kor fejlődéséből kinőtt izléstani fogalmakkal: igyekezzék eredetisége megtartása mellett lassanként simúlni ezekhez; de legyen meg benne eltorzítlanul jelleme, zománcza, lelke is azon életnek, melyet feltüntetni hivatása lón.

Az ezen és ezekhez hasonló elvek fejtegetése aztán átmegy a Szelestey által szerkesztett »Szépirodalmi Lapok«-ba, a mely esztétikai orgánumává lesz ez iránynak.

Látható ezekből, hogy a Lisznyay-Szelestey-féle költői iskolának sokkal magasabb czéljai voltak a Petőfi közönséges utánzásánál. Az ő költészetét elméleteikben csak alapjául és irányául fogadják el egy oly tisztán eredeti nemzeti költészetnek, a mely »menten minden idegen zománczoktól, a magyar élet hú kisugárzása és tükrö« legyen. A Petőfi költészete az ő szemökben még nem érte el azt a magaslatot, hogy az általok kitűzött czélnak megfelelhetett volna. Ők ugyanis nem elégedtek meg azzal, hogy költészetükhöz erőt merítsenek a nép szelleméből; a népet magukhoz emeljék s az ő érzéseivel, eszményeivel tegyék tartalmasabbá és tágabb körűvé műveiket, hanem a népies fogalmát a szó szoros értelmében magyarázták. Ebből természetesen következik, hogy tágítani is kellett a fogalom körén — s valóban Szelestey, a mint már idézve volt, e népköltészet körébe az egyes tájak szokásaival kapcsolatos szavak és kifejezések visszaadását is fölveszi, sőt tovább menve: a költészettől azt is megkívánja, hogy etnográfiai és művelődéstörténelmi szempontból is tükrre legyen a nép házi életének, mintegy pótolandó »a régebb időben a nép családi erkölcsével vajmi keveset bibelődő« történelmünk hiányait.

Hogy mi lett a sorsa e merész vállalkozásnak? mindnyájan tudjuk. Lisznyay Kálmán, az ifjú írók vezére, midőn mint »besorozott ex-

huszár« újból hazajön az idegen országokban való »bakkancsoskodásból« (L. a »Palócz-dalok« előszavát), úgy jelenik meg társai és a nagy közönség előtt, mint Petőfi szellemi örököse és legalább is vele egy szintvonalon álló genie. A »Palócz-dalok« valóságos lázba hozzák az országot s a közönség teljesen elkényezteti a költőt s az ő kedvéért a verseket író, különben nem költőket is; mert e szomorú időkben bennök látja a nemzeti érzés főtartóit. Ez ifjú írók egy része pedig még iskolai tanulmányait sem fejezvéen bc: végig küzdötte a forradalmat, azután meg bujdosni vagy katonáskodni kényszerült, még pedig műveltséghez egyáltalában nem illő társak között.

Az erre következő »sírva-vigadás« itthon és a Lisznyayék köré csoportosult ifjabb írók bohéme-élete a »Komló«-ban, továbbá a Lisznyay és Vahot Imre által »dalidó«-knak nevezett irodalmi kirándulások a vidéken, vagyis ezeknek a szellemi életre való visszahatása mind oly körülmények, a melyeket mindenestre tekintetbe kell vennünk, há e költői irány vagy iskola izlésének megítéléséről van szó. Mert e szakadatlan dinom-dánom és túlzott dicséreték mi egyebet credményezhettek volna felületességnél és önhiútságnál? Az eredetiség örve alatt — a mint a Szelestey elméletéből is kitetszik — »a tulszigoru izléstani fogalmak« nyüge alól is szabadúlni törekedtek és irányukat néha a szertelenséggel határos szabadosság jellemzi. A tanulásra idejök nem jut s talán kitűzött irodalmi céljokkal sem tartották megegyeztethetőnek egyik-másik kiválóbb külföldi író tanulmányozását. Legalább erre következtethetünk abból, hogy sem Lisznyaynál, sem Szelesteynél nem akadunk fordításokra. Így történhetik meg, hogy a hazafiaság nem egy költeményökben szilaj henczegés vagy duhajkodás alakjában nyilvánúl; a népiességből tájköltészet és a természetes, fesztelen előadási modorból pongyolaság, sőt nem ritkán lapos próza lesz, a mint ezt úgy Gyulai, mint Erdélyi részletesen és alaposan kimutatják idézett tanulmányaikban. Ily módon sekélyesedik el lassanként a Petőfi alapján nagy célokkal tovább fejlődni indúlt költészet s Erdélyi valóban méltán rója meg, hogy kiveszett belőle az általános emberi — sőt a nemzeti eszméig való fölemelkedés is, mivel az írók a folytonos vidékieskedéssel mintegy aprópénzre váltották föl a nemzet egyetemét. Ez elsekélyesedéshez azonban Petőfinak semmi köze, mert ismétlem, hogy e költők műveiben a Petőfi lényegéből semmi sincs — sőt még az sem vehető ki belőlök, hogy a nagy költőt mélyebben, komolyabban tanulmányozták volna. Az, a mit ők produkáltak, a mint láttuk, egy elhibázott elmélet következménye volt, a mely legfeljebb csak egyes jelentéktelen külsőségekben emlékeztet Petőfire, úgyannyira, hogy még »utánzásnak sem nevezhető — s hogy illőbb elnevezést találjunk reá: szükséges lesz egy kissé a részletekbe bocsátkozni és tartalmilag úgy, mint formailag vizsgálat alá venni mindazt, a mi műveikben csak távolról is Petőfire vall.

Csernátoni Gyula.

Petőfi önéletrajza.

Alexander Petőfi, geboren von armen Eltern den 1-ten Januar 1823, in der Mitte der grossen Ebene unter dem Gebirge Mátra zwischen der Theis und der Donau. — Ausserordentliche Abneigung gegen jede Subordination; darum entliet er von der Schule mehrmals, und 1839 gänzlich. Eine Zeitlang irrte er umher. Von der äussersten Noth gedrungen wurde er nach etliche Monathe Soldat. — Soldat zwei Jahre, nichts, als Gemeiner. Als er gerade desertiren wollte, zum Glück wurde er entlassen durch die Hülfe eines Arztes. Nach seiner Rückkehr vom Militair ging er wieder in die Schule, konnte aber wegen seinem fortwährenden Hange zur Unabhängigkeit nur ein Jahr aushalten, und wurde Schauspieler bei einer wandernden Gesellschaft. Zwei Jahre wandernder Schauspieler. Als Schauspieler veröffentlichte er sein erstes Gedicht. Als er nach zwei Jahren nach Pesth kam, liess er den I-ten Band seiner Gedichte drucken, und wurde Gehülfe eines Mode-Journal-Redacteurs, wo er ein Jahr blieb; dan (sic!) verliess er sein Amt, und seitdem (Anfang 1845), lebt er in jener Unabhängigkeit, die er immer so liebte und wünschte. Seine Devise ist: »Bettelsack und Freiheit!« Nach dem I-ten Bande seiner Gedichte veröffentlichte er noch in demselben Jahre (1844): »A helység kalapácsa«, (Der Hammer des Dorfes, ein komisches Heldengedicht); im Jahre 1845: »János vitéz« (Der Held Johann, Volksmärchen), »Czipruslombok Etelke sírjáról« (Zipressenzweige vom Grabe Adelsens, lyrische Gedichte), Gedichte II-ten Band, »Szerellem gyöngyei« (Perlen der Liebe, lyrische Gedichte); im Jahre 1846: »Felhők« (Wolken, lyrische Gedichte), und »A hóhér kötele« (Der Strick des Henkers, Roman in Prosa.)

A költőnek ezt az önéletrajzát, melyet Beck Károlynak adott 1846 május elején, elválásukkor s utóbbi ezt Fischer Sándornak ajánlkozta, ki „Petőfi's Leben und Werke“ cz. művében facsimileben kiadta (ad 352. l.), sokkal kevesebb figyelemre méltatták, mint a költő életrajza szempontjából kellett volna. Ugyanis eldönt egy pár kétes biographiai kérdést, melyek a következők:

1. Petőfi világosan azt írja itt is, mint utóbb az 1847-diki *Összes költemények* előtti képén; hogy 1823 január 1-én született s nem 1822 decz. 31-én, mint gyakran írták.

2. Azt írja: »Rendkívüli ellenszenv-minden alárendeltség iránt; ezért többször elszökött az iskolából, és 1839-ben egészen.« E mondat azt jelzi, hogy már semeczi iskoláztatása előtt »többször elszökött az iskolából«, miről semmit sem tudunk.

3. »A legvégső szükség nyomása alatt néhány hónap mulva katona lett.« E mondat teljesen igazolja katonává levéséről azt, a mit költeményeiben mond róla, hogy tehát a nyomor vitte a katonasághoz, a mint ezt dr. Sass István is mindig erősítette. Erről 1884-ben némi vitá volt. Udvardi Cserna István ugyanis azt állította, hogy regényes

okok, Kisfaludy Károly példája, etc. hatottak rá. E pár szó eldönti a kérdést. (V. ö. *Dr. Sasstól*: Petőfi beáll katonának. Vasárn. Ujság. 1883. 52. szám. Petőfi katonáskodása Sopronban. 1884. 6—7. szám. *U. Cserna Istvántól*: Miért lett Petőfi katonává. 1884. 3. sz. *Baróti Lajos*: Miért állt be P. katonának? és *Dr. Sass* válasza. 1884. 5. sz.)

4. A katonaságtól szerencsére akkor mentette meg az orvos, midőn épen meg akart szökni. A szökés terve tehát Svájc és Tyrol nélkül is nem csak forgott fejében, de végre is akarta hajtani.

5. Midőn visszatért, újra iskolába ment (Pápára), de csak egy évet tudott kibírni »a függetlenség iránti állandó ragaszkodása miatt.« Ime általa megerősítve a Pápáról való végleges eltávozás belső oka.

6. »Mint színész adta közre első költeményét.« Ez tévedés. Első verse („*A borozó*“) pápai diák-korában jelent meg 1842 május 22-én az *Athenaeumban*.

7. Azt írja alább, hogy odahagyta Vahotot »és azóta (1845 eleje) abban a függetlenségben él, melyet mindig annyira szeretett és kívánt.« *Devisé-ze*: »Koldustarisnya és szabadság!« Ekkor t. i. még ez volt. Szerelme Szendrey Júlia iránt átváltoztatta ezt »szerelmem és szabadság«-ra, vagy inkább »szabadság és szerelem«-re. (L. mottóját az *Összes költemények* előtt 1847-ben.)

8. Megjelent művei közt felsorolja *A hóhér kötele*-t is, ebből tudhatjuk, hogy ez az életrajzi vázlat május elején készült legkorábban, mert e műve ekkor már sajtó alatt volt s június elején jelent meg.

Ferenczi Zoltán.

A helység kalapácsa.

II.

(Bef. közl.)

Petőfi, midőn e művét megírta, nem felelt meg annak, a mit Vahot várt; mert nem annyira a prózai styl ellen fordult, mint inkább az eposz stylusából indult ki s a nagy hangú, semmit mondó phrasissok mellett ennek fogásait parodizálta. E tekintetben részint a Vörösmarty „*Zalán futása*“ és „*Cserhalom*“ -ja, részint Homer fordulatai, s az ők nyomain nagyon is divatos beszédfordulatok és átmenetek álltak szembe előtt. A parodizált hagyományos eposzi fogások nála: az eposzi ú. n. *állandó* jelzők (epith. perpetua vagy *characteristica*) és pedig főképp az összetett jelzők utánvető módja (*adjectiva postposita*); viszont az ékesítő jelzők különböző alakja *comicus* fordulattal (*ornantia*); kérdés (tünődő vagy csak alakzati) utánvetéssel (*subjectio*); jóslatok vagy jelek, mint a bekövetkező események jelzői, pl. üstökös etc.; a hasonlatok halmozása, melyek néha kettősével, hármásával állnak a tárgy mellett; hasonkékpek részletezett és színezett kifestéssel;

az eposzi kapcsolatok vagy átmenetek; az invocatio vagy segélyül hívás, a végső jövendölés; szóváltások harcz közepén, ú. n. eposzi beszédek; a fönségesre és gazdagságra törekvés, melyből annyi dagály született s a nagyhangú rhetorizálás, mint különösen nálunk divatossá vált *tonus*.

Az a sajátos, hogy akár célzatosan, akár nem, Vörösmarty né-mely fordulatainak egész hű formáit (persze fordított képből) megtalálhatni, mint:

S komoran nézett a híg levegőnek
Egy pontjára (Zalán f. I. ének: „Mint röptülő felleg szállván a híg
levegőben“ etc. VI. ének: „a híg levegőbe
vegyülvén“ etc.)

Nagyobb csend nincs a mocsárok partjainál sem,
Mikor a gém, bibicz s béka elalszik.

Ti, kik erős lélekkel bírván
Meg nem szeppentek a harci morajtól,
Halljátok szavamát! (Zalán f. I. én. ismételten is.)

Oh! Hamlet! mi volt ijedésed etc.

Merre, Bagarja uram, etc.

Míg a bölcs férfiú tervét,
Leleményes eszének
Fényes tanujelét . . .

Míg ily események
Gazdagíták a világ történeteit . . . (V. ö. Zalán f. III. én. kezd.: „Míg
ezek itt késnek“ sat.)

Hah, de milly szörnyű zaj,
Milly lárma riasztja
Egyszerre az egyház temetői nyugalalmát? (I. én. V. ö. Cserhalom: „Hah,
de mi csattog alatt! etc.)

És . . . de hová ragadál?
Óh fölhevülésnek
Gyors talyigája!
Vissza tehát
A szemérmes Erzsök
Ötvenöt éves bájaihoz. (II. én. V. ö. Cserhalom: „Vagy hova tévedtem?“
etc. és „Ah de melly bús útra jövék?“ etc.)

Valamint a puskagolyóbiás
Kétannyira nem megy,
Mint a mennyire megy:
Szintugy az emberi hang. (Zalán fut. II. „... valamint a nap' nyugta
után a csillagok“ etc. I. én.: „Valamint a
sárga halálnak birtoka“ etc. Általában is

a hasonlatok legkülönbözőbb formái teljesen az eposzi hasonlatok alkalmazásának meg-felelően: *valamint*; *valamint — oly*; *valamint — úgy*; *mint*; *mint — úgy*; *valamintka*; *mint — sántügy*; *mint — oly*; *úgy — mint*; *úgy — mint*; *olylan — mint*; *imigy*; *miként*, *hogyan* és *a hogy*. Ugyanígy a hasonlatok középfokkal, *képen*, *ként* ragokkal etc.)

Megjegyzendő azonban, hogy midőn Petőfi az eposz stílját tartotta első sorban szemé előtt; ebben lényegileg az akkori próza temérdek tulajdonságát is kiparodizálta, mely az eposzi nyelv sok sajátosságát, formalitását utánozta s ez által feltűnően affectált lón. Ilyen utánzott feltűnő fogás volt pl., hogy nagyon zengzetesek kívánván lenni, a már említett tulajdonokon kivűli, kivált a mondatok végén a hexameter végének megfelelő adonisi esést alkalmaztak s keresvén az oda illő hangzatos szavakat, gyakran a legegyszerűbb dolgokat is kothurnusban, szónokolva mondták el. Pedig a prózaíró sohasem követhet el nagyobb hibát, mintha a versíróhoz folyamodik példányért. E mellett bizonyos hideg csillogás terjedt el, melynek divatában a fellengés üres csillámát mélységnek, a dagályt pathosnak s az indulatok háborgásának, a bombasztot költői virágnak, ékességnek tekintették. Így jövének divatba a hangzatosaknak gondolt szavak, illetve képzők: A sok *árjong, dulong, tátong, szállong, felleng*, meg az *and, end* képzésű jövő csak úgy hemzsegett a prózában is. E hangzat keresése okozta az *elbeszélő múlt* fölbecsülését (mene, jöve) a *múlt* idő helyett is és Bajza megjegyezte a *Kritikai lapok*-ban egyszer, hogy jelent meg oly könyv, melynek pár kötetében alig volt 10 múlt idő; ha kellett, ha nem, elbeszélő múltat használtak képzelt hangzati előnye miatt. Így lett divatossá az *elmúltanak* forma is, hasonló okokból. E mellett a nevek megválasztása is alkalmazkodott a divathoz s *Ilma, Csongor, Zongor, Tünde, Zuárd, Tódor, Ivador, Zenge, Élte, Elda, Emelka, Akos, Bada, Jenő, Zenő, Tabán* sat. lőnek a divatos nevek, melyek valami aetherit, valami lenge szellemit akartak kifejezni.

Ez affectált sajátosságokat parodizálta ki Petőfi. Tehát *A helység kalapácsa* nem valamely határozott műre vonatkozott, hanem egy irányú parodiája volt. De mily pompásan nyilatkozott meg benne a költő ifjú, bájos szelleme, az ifjú léleknek az a halhatatlan vidámsága, mely erejének teljes tudatára jut. Mily humorral látszik a nagyképű dagály e műben önmagát kigúnyolni, egyszerre bohóczruhát öltve, farsangi tánczot járva; s lenézvén a parkettes illemet, a kaczagás és komikum és humor dús asztalához ül, melynél a vidámság, ártatlan jó kedv, bántani nem tudó malitia, elmés sarcasmus, az előítélet nélküli szellemesség foglaltak helyet minden szertartás nélkül.

A költő jó kedve minden esetre nagy; bárha Meltz-nek igaza van, hogy *parodiának* maga a gyöngédség!¹ És mennyi benne a kellem! Mily pompásan torzítja el a nagyképű, nagyotmondani akarást a sekélyes tartalomra és mesére alkalmazva, mintha Tersites Achilles fegyverzetében hadonászna; minő jó kedvvel puffogatja a rhetorikai dagály nagy mondásait, mely mindig csak egy nótát fűtt valami kiálthatatlan hangú trombitán, mely egyszerre volt rikoltó, érzélgős, pompázkodó és követelő. A mint ezzel szemben Petőfi költészete maga az egyszerűség reakciója volt, úgy volt *A helység kalapácsa* a múltnak kikaczagása, az öröm revolúciója a nyelv és költészet érdekében, hogy végre a dagálytól megszabadult.

¹ Die Wolken. (Előszó.)

Különös azonban, hogy kortársai majdnem egyhangúlag elítélték e művét és a mi még különösebb, majdnem egyhangúlag félreismerték: komoly tervvel írt, komoly népies eposznak nézték s talán ez volt egyik ok, melynek a *Fános világot* köszönhetjük, meg akarván mintegy mutatni, hogy milyen a valódi népies elbeszélés és minő magas az ő felfogása a népiességről, mint művészeti elemről. Az elítélők közül első volt Poor Jenő 1844-diki bírálatával² a *Hírnök*-ben, egy pár más elismerő vagy legalább nem bíráló noticet nem számítva. (*Életképek*, 1844. nov. 20.)³ Utána Nádaskay jöve a *Honderű*-ben, 1844 decz. 21-én, melyben kivált az figyelemreméltó, hogy innen terjedt el a Petőfi póriasságáról szóló megjegyzés, melyet Nádaskay a költő csak e művével kapcsolatban, való, a *Versék* I. »számos helyeire« is kiterjesztve mondott, a követők pedig szándékosan általánosították. Megjegyezzük, hogy egyébként Nádaskay is teljesen félreértette a költő intencióját.⁴ Ezek nyomán, de már persifálni akaró gúnynyal, szól 1846-ban róla Nagy Ignác a *Menny és Pokol* II. fejezetében, a költő mondásait szándékosan elferdítvén.⁵

Toldy azonban már ekkor észrevette a mű tulajdonképeni célját, s a *Budapesti Híradó*-ban így szól róla: »— Legyen itt mellékesen „A helység kalapácsa“ is említve, ugyanazon szerzőtől, melyet ez hősköteménynek nevez. Az érdek nem a tárgyban, hanem a formában van: az ironia játssa itt szerepét, s mint hiszszük, nem szerencse nélkül: az affectalt pathos contrastban a kisszerű tárggyal. Érdekét csak az csökkenti, hogy kelletnél hosszabb, s hogy ez ironiának, Apollónak hála, ma már céltárgya nem igen van. Ellenben a népies alap való és mulatságos. Petőfi haszonnal fogja ez elemet a maga helyén használni, ha tapintatot szerez, mely az aljastól megója. Eddig nem mindig maradt mentve tőle.« (1845.)

Tudjuk, hogy Vörösmarty Szemere Miklós előtt »nagyon rossz«-nak nevezte⁶ s a korabeliek számos érczet szórtak rá. Szemere elég jónak mondja, csak a tárgya silány. De hát épen e silány tárgy adja a contrast főérdekét! Szemere sem látszik egyébként helyesen fogni fel.⁷ Érdekes, hogy utóbb Toldy is megváltoztatta véleményét. »Hét nagyobb költői beszélyt adott, írja utóbb, a tisztán parodizáló *Helység kalapácsán* kívül (1844), melyet, amily tartalmatlan és pórias, s alakítás nélküli rögtönzet volt, két év múlva szerkesztett versgyűjteményéből maga is kitagadott.«⁸ Ily mulandó valami az emberek véleménye.

Ferenczi Zoltán.

² Pet.-m. III. 371. l. ³ U. ott. I. 83. l. ⁴ Kiadva Pet.-muz. VI. 43. l.

⁵ U. ott. II. 300. l. ⁶ U. ott. V. 73. l. ⁷ U. ott.

⁸ Magy. nemz. Iród. tört. rövid' előadásban. 1864-5. 414. l. Újabban Gyulai adott róla véleményt egyetemi előadásában, Meltzl pedig a többek közt azt írja, hogy »A gúnyörű parodia Petőfira nézve nem jelentett egyebet, mint teljes emancipációját a Kisfaludy-Vörösmarty-fele finom, de még gyakrabban feszes romantikától. Mert Petőfi vajmi keveset tanulhatott elődeitől.« Ez az állítás ily direct nem fogadható el; mert a költő őszinteségében a Vörösmarty és költészete iránt nem lehet kételkedni. Azt meg már tudjuk, hogy *Összes költeményei*-ből nem azért hagyta ki, mert gyarlónak tartotta. (Pet.-muz. IV. 148. l.)

Petőfi fordításai.

(Második közlemény.)

III.

Schillertől.

Időrendben a költő egyetlen fordítása következik *Schillertől*, melyet 1842 jan. 27-én olvasott fel, mint láttuk, a pápai képzőtársaságban s érdemkönyvre érdemesítettven, sajátkezűleg beírta ennek 161. lapjára. (V. ö. Pet.-muz. V. 5. l. VI. 36. l.) Az eredeti kézirat szerint közöljük.

Ifju a pataknál.

(Németből Schiller után.)

Der Jüngling am Bache.

An der Quelle sass der Knabe,
Rosen wand er sich zum Kranz,
Und er sah sie fortgerissen,
Treiben in der Wellen Tanz.
Und so fliehen meine Tage,
Wie die Quelle, rastlos hin!
Und so bleichet meine Jugend,
Wie die Kränze schnell verbühn.

Fraget nicht, warum ich traure
In des Lebens Blüthenzeit!
Alles freuet sich und hoffet,
Wenn der Frühling sich erneut.
Aber diese tausend Stimmen
Der erwachenden Natur
Wecken in dem tiefen Busen
Mir den schweren Kummer nur.

Was soll mir die Freude frommen,
Die der schöne Lenz mir beut?
Eine nur ist's, die ich suche,
Sie ist nah' und ewig weit.
Schneid' breit' ich meine Arme
Nach dem theuren Schattenbild,
Ach, ich kann es nicht erreichen,
Und das Herz bleibt ungestillt!

Komme herab du schöne Holde,
Und verlass dein stolzes Schloss!
Blumen, die der Lenz geboren,
Streu' ich dir in deinem Schooss.
Horch, der Hain erschallt von Liedern,
Und die Quelle rieselt klar!
Raum ist in der kleinsten Hütte
Für ein glücklich liebend Paar.

Forrás mellett ült a gyermek,
Koszorúkat kötözött,
S látta őket elragadtan
Tünni a habtánc között.
Éltem így röpül, miként a
Forrás fáradatlanul,
S mint a koszorúk, sietve
Ifjuságom elvirul.

Ne kérdjetek, mért busongok
Éltem rózsaidején;
Minden örvend és reményel
A tavasznak jövetén.
Ámde az új természetnek
Ébredő hangezrede
Kebelemnek rejtekében.
Csak nehéz bűt kelthete.

Nem vidítanak a vigalmak,
Mellyeket nyujt szép tavasz;
Egy köt engem csak; közel van
S még is messze tőlem az.
A kedvelt ánykép elébe
Vágyva nyujtom karomat,
Hajh! nem érem el s ez érzet
Csillapítatlan marad.

Jőj le, jőj, o szép leányka,
Hagyd kevély lakod falát,
Majd virágit a tavasznak
Kebeledbe hintem át.
Ime, dal zeng a berekben,
S tiszta zajjal jár az ér;
Egy boldog szerelmi szivpár
Kis kunyhóban is megfér.

(Pápa.)

Petrovics Sándor.¹

¹ Neve kihúzva s utóbb idegen kéztől A. B. van alája írva.

A fordítást részletesen összevetve az eredetivel, azt találjuk, hogy alakilag teljesen hű, megtartotta a 4-es és $3\frac{1}{2}$ trocheust, mely ellen csak egy lényeges hibát követ el a 2-dik szak 1-ső sorában. Tartalmilag legszabatosabb az 1-ső versszak, csupán a végső két sor két igéje: *bleichet und verblüht*, van összevonással, egy igével: *elvirül*, visszaadva s a sorok fölcserélve. A 2-dik szakban: *Wenn der Frühling sich erneut*, ezzel van fordítva: *A tavasznak jövetén*, mi valamivel kevesebb. A 3-dik és 4-dik sor föl van cserélve s e mellett az *erwachend* jelző a *természet* helyett a *hangezred* mellé került, míg a *természet* az *új* szóban más, az eredetiben hiányzó jelzőt nyert. Ezzel a kifejezés nyert, gazdagabb; de a *die tausend Stimmen* = *hangezred*-del szokatlanul van visszaadva s nagyon is neolog-ízű. A harmadik szakban a *Freude frommen* a fordításban is (*viditnak a vigalmak*) alliteratioval van visszaadva; de a 4-dik sorból az *ewig weit* csak *messze* szóval van fordítva, a 4—5-dik pedig fölcserélve. Az 5-dikben *érezet* áll nem elég indokolhatóan a *das Herz* helyett. A 4-dik szakban a 4-dik sorban: *Kebeledbe hintem át*, csak kevésbé szabatosan fejezi ki az eredetit: *Streu' ich dir in deinem Schooss*. A 7—8 sor föl van cserélve s nincs is teljesen visszaadva, a mi annyiban hiba, mert éppen a záró gondolatról van benne szó.

IV.

Bérangerből.

Technikai okokból le kellvén mondani, hogy a teljes időbeli sorrendet tartjuk meg a fordítások közlésében, egy párt közlünk az 1846-dik évbéli Béranger-fordításokból. Ezek közül a *Gyermekkori emlékek* címűt 1846 április havában fordította le Szalk-Szentmártonban, midőn már gyógyulóban volt haragos pessimisticus hangulatából s midőn Shelley és Byron olvasását újra Béranger, utóbb az idősb *Dumas* váltotta fel. 1846-ból egymás után következnek Bérangertől *A jó aggastyán*, *Képzelt utazás*, melyekhez 1847- és 1848-ból még kettő járult.

Souvenirs d'enfance.

(1831.)

A mes parents et amis de Péronne, ville où j'ai passé une partie de ma jeunesse, de 1790 à 1796.

Air de la Ronde des Comédiens.

Lieux où jadis m'a bercé l'Espérance,
Je vous revois à plus de cinquante ans.
On rajeunit aux souvenirs d'enfance,
Comme un renait ou souffle du printemps.

Salut! à vous, amis de mon jeune âge.
Salut! parents que mon amour bénit.
Grâce à vos soins, ici, pendant l'orage,
Pauvre oiseau, j'ai pu trouver un nid.

Gyermekkori emlékek.

(Béranger után francziából.)

Vidék, hol egykor ringatott reményem,
Im újra látlak ötven év után,
Mégifodunk a gyermek-emlékektől,
Mint a tavasznak langy fuvallatán.

Köszöntelek, ti kis korom baráti!
Köszöntelek, ti áldott rökönök!
Ti itten a yész idejében nékem,
Szegény madárnak fészket raktatok.

Je veux revoir jusqu'à l'étroite geôle,
Où, près de nièce aux frais et doux appas,
Régnaît sur nous le vieux maître d'école,
Fier d'enseigner ce qu'il ne savait pas.

J'ai fait ici plus d'un apprentissage,
A la paresse, hélas! toujours enclin.
Mais je me crus des droit au nom de sage,
Lorsqu'on m'apprit le métier de Franklin.

C'était à l'âge où naît l'amitié franche,
Sol que fleurit un matin plein d'espoir.
Un arbre y croît dont souvent une branche
Nous sert d'appui pour marcher jusqu'au soir.

Lieux où jadis m'a bercé l'Espérance,
Je vous revois à plus de cinquante ans.
On rajeunit aux souvenirs d'enfance,
Comme on renaît au souffle du printemps.

C'est dans ces murs qu'en des jour de défaites,
De l'ennemi j'écoutais le canon.
Ici ma voix, mêlée aux chants des fêtes,
De la patrie a bêgayé le nom.

Ame rêveuse aux ailes de colombe,
De mes sabots, là, j'oubliais le poids.
Du ciel, ici, sur moi la foudre tombe
Et m'apprivoise avec celle des rois.

Contre le sort ma raison s'est armée
Sous l'humble toit, et vient aux mêmes lieux
Narguer la gloire, inconstante fumée
Qui tire aussi des larmes de nos yeux,

Amis, parents, témoins de mon aurore,
Objets d'un culte avec le temps accru,
Oui, mon berceau me semble doux encore,
Et la berceuse a pourtant disparu.

Lieux où jadis m'a bercé l'Espérance,
Je vous revois à plus de cinquante ans.
On rajeunit aux souvenirs d'enfance,
Comme on renaît au souffle du printemps.

Megnézek mindent, még a szűk börtönt is,
Hol hűgával, ki kedves szép vala,
Uralkodott a vén tanító s büszkén
Tanítá, a mit maga sem tudá.

Több mesterségbe kaptam itt... a restség
Nagy befolyással volt mindig reám;
S hittem, hogy a bölcs névre már jogom van,
Midőn Franklin mesterségét tudám.

E korban támad a barátság, e föld,
A mely virágzik reggel gazdagon,
S hol egy fa nő, a melynek ága gyakran
Támasz-botunk az életalkonyon.

Vidék, hol egykor ringatott reményem,
Im újra látlak ötven év után.
Megifjodunk a gyermek-élelektől,
Mind a tavasznak langy fuvallatán.

Gyászos napokban e falak közt volt, hogy
Hallám az ellenségnek ágyuit;
S az ünnepzaj közé vegyülve, hangom
A haza nevéit itt rebegte, itt.

Galambszárnyú, ábrándos lelkem itten
Fa-saruimnak terhét feledé.
Itten csapott le rám az ég villáma,
És megszokám a feledelmekét.

E kis házban készült el a balsorsra
Elmém, s már itten volt megvetni kész
A dicsőséget, e tünékeny füstöt,
Melly szemünkbe könnyet is idéz.

Rokon- s barátok, hajnalom tanúi!
Kiket mindegyre jobban tisztelék,
Igen, még most is szépnek tetszik bölcsöm,
Ámbár a dajka elenyésze rég.

Vidék, hol egykor ringatott reményem,
Im újra látlak ötven év után.
Megifjodunk a gyermek-élelektől,
Mint a tavasznak langy fuvallatán.

(Szalk-Szentmárton.)

A fordítás alakilag hű az eredetihez. Az 1-ső szak 2-dik sorában
ötven év után áll a *több mint ötven év után* helyett. A 2-dik szakban:

Salut! parents que mon amour benit, világosabb, mint: *Köszöntelek, ti áldott rokonok.* A 3-dikban *aux frais et doux appas* van valamivel szegényebben adva. Az 5-dikben: *Sol que fleurit un matin plein d'espoir* — *E föld, mely virágozik reggel gazdagon*, valamivel szegényebb s értelme sem egészen egy. A 8-dikban:

Du ciel, ici, sur moi la foudre tombe
Et m'apprivoise avec celle des rois,

tulajdonképen ezt teszi: »Az égből itt csap le rám a villám, s megszoktat a királyokéval (a királyok villámaival)«. A költő múlt időt használ s a kapcsolat is homályosabb. Ebből következik a 9-dik szak félreértése, mely ezt teszi: »A balsors ellen elmém alacsony fedelede alatt fegyverkezett föl s ugyanide jön megvetni a dicsőséget, ez állhatatlan füstöt, mely könnyeket is facsar szemeinkből.«

A következő Béranger-fordítás, „*A jó aggastyán*“, 1846 nyaráról való Pestről, hol részben legalább töltötte a költő a junius és julius hónapokat s talán egy barátai által rendezett lakoma vagy valami ilyen alkalom hatása fordíttatta le vele.

Le bon vieillard.

Air: *Contentons-nous d'une simple bouteille.*

Joyeux enfans, vous que Bacchus
rassemble,
Par vos chansons vous m'attirez ici.
Je suis bien vieux; mais en vain ma
voix tremble:

Accueillez-moi, j'aime à chanter aussi.
Du temps passé j'apporte des nouvelles;
J'ai bu jadis avec le bon Panard.
Amis du vin, de la gloire et des belles,
Daignez sourire aux chansons d'un vieillard.

De me fêter, eh quoi! chacun s'empresse!
A ma santé coule un vin généreux.
Ce doux accueil enhardit ma vieillesse;
Je crains toujours d'attrister les heureux.
Que les plaisirs vous couvrent de leurs ailes,
Avec le temps vous compterez plus tard.
Amis du vin, etc.

Ainsi que vous j'ai vécu de caresses:
Vos grand-mamans diraient si je leur plus.
J'eus des châteaux, des amis, des
maîtresses;
Amis, châteaux, maîtresses, ne sont plus.
Les souvenirs me sont restés fidèles;

A jó aggastyán.

(Béranger után francziából.)

Vidám fiúk, kik bornát egyesültök,
Közétek bájol engem dalotok.
Öreg vagyok, de bárha reszket hangom,

Fogadjatok be, én is danolok.
A múlt időkről újakat beszélek;
A vén Panarddal én együtt ivám.
Bor és dicsőség s szerelem baráti,
Mosolygjatok az aggastyán dalán.

Mi ez? mind vágytok engem ünnepelni?
Nemes bor ömlik egészségemért.
E fogadásra büszke szívem, mély fél,
Melly attól tart, hogy mást csak szomorít.
Csak hadd fődözzön a vidámság szárnya,
Idővel úgy is másképp lesztek ám!
Bor és dicsőség s szerelem baráti,
Mosolygjatok az aggastyán dalán!

Miként ti most, én is szerelmeskedtem;
Szólhatnak erről nagyanyáitok.
Házam, barátim, kedvesim valának,
Ezek közül már semmit sem bírok.

Emlékeim maradtak meg csak; olykor

Aussi parfois je soupire à l'écart.
Amis du vin, etc.

Dans nos discords j'ai fait plus d'un
naufrage,
Sans fuir jamais la France et son doux ciel.
Au peu de vin que m'a laissé l'orage
L'orgueil blessé ne m'eût point de fiel.
J'ai chanté même aux vendanges nouvelles,
Sur des coteaux dont j'eus longtemps ma
part.
Amis du vin, etc.

Vieux compagnon des guetriers d'un
autre âge,
Comme Nestor je ne vous parle pas.
De tous les jours où brilla mon courage,
J'achèterais un jour de vos combats.
Je l'avouerais, vos palmes immortelles
M'ont rendu cher un nouvel étendard.
Amis du vin, etc.

Sur vos vertus quel avenir se fonde!
Enfants, buvons à mes derniers amours.
La Liberté va rajeunir le monde:
Sur mon tombeau brilleront d'heureux jours.
D'un beau printemps, aimables hirondelles,
J'ai, pour vous voir, différé mon départ.
Amis du vin, de la gloire et des belles.
Daignez sourire aux chansons d'un vieillard.

Sohajtok is, ha más nem néz reám.
Bor és dicsőség s szerelem baráti,
Mosolygjatok az aggastyán dalán.

Volt vészeinkben több hajótörésem,
De Frankhon szép egét nem hagytam el.
Azt a kevés bort, melyet megmentettem,
Sértett kevelység nem zavarja fel.
Sőt énekeltem az új szüretekben
Egykor tulajdon hegyem oldalán.

Bor és dicsőség s szerelem baráti,
Mosolygjatok az aggastyán dalán.

Egy elmúlt kornak régi katonája,
Mint Nestor nektek nem beszélek én.
Egész időm, hol fénylett bátorságom,
Egy harcizottokkal fölcsereléném.
Sőt halhatatlan hősiségtek által
Egy új zászló mellé csatoltatám.
Bor és dicsőség s szerelem baráti,
Mosolygjatok az aggastyán dalán.

Milyen jövődöt biztosít erénytek!
Éltessük, ifjak, végszerelmemet,
Szabadságában a világ megújul,
Jobb napok járnak majd sírom felett.
Kedves fecskéi ti egy szép tavasznak,
Hogy lássalak, azért nem távozám,
Bor és dicsőség s szerelem baráti,
Mosolygjatok az aggastyán dalán.
(Pest.)

Az 1-ső versszakban: „j'aime à chanter aussi“ kissé halvány ebben: „én is dalolok“ (»én is szeretek énekelni«). Az első sorban *Bacchus* helyett *bor* áll. A refrain mindig kétértelműnek találtam a fordítás szerint. Ugyanis az eredetiben:

*Amis du vin, de la gloire et des belles,
Daigner sourire aux chanson d'un vieillard,*

valósággal ezt teszi: „Bor, dicsőség és szép nők barátai, kérlek, méltányoljátok szíves mosolytal az aggastyán dalait.“ A fordítás e soraiban:

¹Respective: találjátok kellemes mosolyra méltónak, vagy tanúsítsátok iránta tetszéséteket, szeretetekeket azzal, hogy vidám mosolyra készítet etc. Talán így lehetne mondani: Viduljátok az aggastyán dalán.

*Bor és dicsőség s szerelem baráti,
Mosolyogjatok az aggastyán dalán,*

oly értelmet látszik kifejezni, a mi szándéka semmi esetre sem volt, hogy *szánalmasan mosolyogjatok az aggastyán dalán*, vagy hogy *mosolyogjatok meg, mosolyogjatok rajta*, mert csak effélére méltó.

A második szakban: *Ce doux accueuil enhardit ma vieillisse*, kissé halványan így: *E fogadásra büszke szívem*, e helyett: »E keilemes fogadásra öregségem nekibátrodik« etc.

A harmadikban az ismétlés elveszett:

*J'eus des châteaux, des amis, des maîtresses;
Amis, châteaux, maîtresses ne sont plus.*

A fordításban:

Házam, barátim, kedvesim valának,
Ezek közül már semmit nem bírok.

A 4—6. versszak páratlan könnyedséggel és elevenséggel van visszaadva magyarul.

Ferenczi Zoltán

BCU Cluj / Petőfi tót nyelven. Library Cluj

Világhírű lyrikusunknak több versét olvashattuk már tót fordításban, de az összes lyrai költemények csak most jelennek meg teljesen: Horovitz Adolf nagyszombati könyvkereskedő kiadásában.

Hogy miért jelenik meg Petőfi tót köntösben csak most, 1893-ban, annak oka bizonyosan nem abban rejlett, hogy nem akadt fordítóra, vagy a fordítás nem akadt volna vevőre. A tótajkú művelt közönség, úgyszólván kivétel nélkül beszéli a magyar nyelvet is, Petőfivel még deák-korukban ismerkedtek meg, olvasták az iskolában s gyönyörködtek benne. Mégis, bár elég neves tót költő merült föl, különösen az újabb időkben, úgy látszik, egy sem érzett elegendő erőt arra, hogy hű tolmácsa legyen Petőfi erős és kizárólagos magyar nemzeti vonásainak, érzésének s kiváltképen népies nyelvének. Többeket a nemzeti elfogultság riasztott vissza a fordítástól. Nem csoda tehát, ha e hazának más ajkú fiait a fordításban a külföld is megelőzte, mintha jobban tudta volna méltányolni Petőfinak eredetiségét, költészetének szépségeit. De »jobb későn, mint soha«, mondja a közmondás. Ha negyvennél több évig kellett is várnunk Petőfi lyrájának teljes tót fordítására, most annál jobban örvendünk, hogy végre mégis csak akadt fordító, a ki tehetséget, erőt érez magában arra, hogy a Petőfi-fordítás nehézségeivel megküzdjön s a magyar nemzet geniuszától ihletett költőnek halhatatlan alkotásait a tótajkú népnek is hozzáférhetővé, élvezhetővé tegye. De nemcsak a szándékot kell dicsérőleg kiemelnünk, hanem a fordítás is elismerésünkre érdemes.

A munka címe ez: Alexandra Petőfiho lyrické básne. Poslovenčii

Fr. O. Matzenauer-Benovsky a daktori iní. Spodobiznou a zivotopisom básnika. V. Trnave. 1893. 8-r. Az egész fordítás 10 füzetben jelenik meg, havonkénti időközökben. Egy-egy füzet ára 20 kr.

Az első füzet Petőfinek arczképét, aránylag elég kimerítő életrajzát s költői fejlődésének és munkásságának méltatását tartalmazza XVI lapon. Ezt követi a lyrai versek fordítása, a mely, mondhatjuk, elég jól sikerült. Ritkábban akadunk benne a műfordításokat jellemző erőltetettségekre, homályra, érthetlenségekre (Jövendülés = Vestba 7. v. 1. sora); elég gördülékeny, sokszor az eredetinek benyomását teszi reánk, a mit bizony kevés fordításról lehet mondani. A fordító, a mennyire csak lehet, eredetijéhez ragaszkodik a nélkül, hogy a tót nyelv szelleme ellen vétene s Petőfinek gyökeresen magyar kifejezéseit, fordulóitait szolgailag fordítaná. Természetesen némely helyeken haloványabb, gyengébb, kevésbé jellemzőes a tót, mint az eredeti; de ezen nem csodálkozhatunk, ismervén a magyar és tót nyelvnek külön-külön szellemét, a magyarnak és a tótnak egymástól különböző eszejárását, a mennyiben az nyelvökben nyilvánul. Nagy eltérést mutat az eredetitől a »Kördal« fordítása utolsó versszakának ez a két sora:

Hát azért csak iddogálunk,
Mig fel nem köük az állunk...

Ezt a fordításban így találjuk:

Tak pijeme v jednom kuse,
az nás vsetkych kat unesie...

Az eredetiben tehát az van mondva, hogy iszunk, a mig meghalunk; de a tót fordítás szerint iszunk, mig a hóhér elvisz. Hogy a két halálnem között lényeges különbség van, az világos. De miért is kellene hóhérekre kerülnie annak, a ki gyakran mulat, iddogál barátjaival, nem tudjuk.

Ezek után, mondhatjuk, hogy a fordító derék munkát végez s a megjelölt csekélyégeket leszámítva, dicséretünkre s elismerésünkre érdemes a fordítása, melyet ennél fogva melegen ajánlunk mindazoknak, kik Petőfivel tót nyelven is meg akarnak ismerkedni; ajánljuk a fordítást különösen a tót ajkú népnek, a mely nem élvezheti eredetiben hazája legnagyobb lyrikusának dalait.

F. J.

Vonatkozások Petőfire.

CLXXXVI. *Budapesti Divatlap.*
(1848. II. 325. l. 21. sz. nov. 26.):

— *Több tanító* aláírással egy cikk jelent meg »A főtanodai tanulókhöz és szüleikhez« czímmel, melyben arra buzdítják az ifjakat, hogy mivel azon évben főtanodai oktatás úgy sem lesz,

menjenek a hárczterre úgy, a mint tavasszal zengték; mostan — többnyire tanpályájuk folytatásának gondolatától tartóztatva — a szabadságháboru neszét és híreit hazulról hallgatják tétlenül etc. A cikk a *Nemzeti dal* 4. első sorával kezdődik s az eskü-refrinnel végződik.

CLXXXVII. — *Lisznai Kálmán*-tól (U. ott. 18—19. l. jul. 13. 2. sz.) *Forradalom* cz. költemény jelent meg. Petőfinek ugyanily cz. költeménye megjelent az *Életképek* 1848. II. II. számában szeptemb. 10-én s mindenesetre ag. 27-dike után írta.

CLXXXVIII. *Honvéd*.¹ (Kolozsvárt. 1849. 392. l. 99. sz. apr. 23.):

— Bem altábornagy ur föl levén a képviselőház által hatalmazva, hogy a vezérlete alatti seregből a kitünőbb egyéneket harmadrendű érdemjellel jutalmazza, a következőket jellette ki név szerint, megjutalmazandóknak: Czecz tábornok, Bethlen G., Kemény, Bánffy, Teleki S., Tóth, Kis és Gál ezredesek. Forró, Messena, Perecz, Károlyi, Ihász, Beke, Szabó, Inczédi alezredesek, Pap, Klement, Bethlen O., Dobay, Müller, Kabós, Horváth, Makrai, Juhász, Keller, Jeszenszky, Kálnoki, Kiss I., Trángus, Simonfi, Zariczky és Geszleszi őrnagyokat. Jákei, Szálbek, Petőfi századosokat. Lukenics, Zeyk D. Nagy J. főhadnagyokat. Egyed, Eszterházy Kálm. hadnagyokat. Sat.

CLXXXIX. *U. ott.* (445. l.) *N. Sándor* tüzér Verestoronny, máj. 1-ről kelt levelében írja egy mulatságféléből, hogy a magyar harcban orosz-lány, társalgási körben béke galambja, s hogy reá valóban illik a költő szava:

Szabadság, szerelem:

E kettő kell nekem.

Szerelmemért föláldozom az életmet;
Szabadságért föláldozom szerelmemet.*

CXC. *U. ott.* (jul. 24. 178. sz. 706. l.):

— Bizony sok hazugságot nyomtatnak ki a hírlapokban. A Szegedi lap egész necrologot tart *Bethlen Miklós* barátunk fölött, ki szerinte egy havasi csatában „*bajnokilag küzdve, hősi halállal mult ki.* Azon kívül egy század honvédség elfogatott s *Petőfi terhes sebet kapott.*“ Na már ki tud illyesmiről valamit közöttünk, kik e havasnak ugy szólván aljában lakunk? *Bethlen Miklós* tegnapelőtt távozott el körünkből Besztercze felé a muszkák elébe, *Petőfi* hasonlólag a napokban utazott át Bem altábornagyhoz menendő. Az ember hite végre elveszti rugékonyságát és nem hisz el sem jót, sem rószat. (Ugyanez a szembelevő hasábon németül is.)

CXCI. *U. ott* (765. l. aguszt. 10. 194. sz.):

„*Csiklushádi csata aug. 1-én.* Hírül vivén *Petőfi*, Moldovában szerencsés sikerrel működő Bem altábornagy urnak, hogy a Besztercze felől bétörő muszkatábor M.-Vásárhelyet is elfoglalta, sietve Háromszékre jött, és az ottani erőt megindította M.-Vásárhely felé. Gál ezredes ur rendelkezése alatt csak is 2 székely honvéd zászlóaljat hagyott oly parancscsal, hogy ezzel a Nyer ges és Mitáts szorosain Csikba bétörni törekedő muszka erőnek ellent álljon.“ Sat.

Közl: F. Z.

¹ Szerk. és saját betüivel nyomatja Ocsvay Ferencz.

Vegyesek.

— **Várady Antal**, az „Otthon“ farsangi hangversenyén f. évi február 12-én (vasárnap) „*Petőfi a Hortobágyon*“ cím-mel melodramát szavalt el hegedű- és zimbalom-kísérettel. E művét a színi tanoda növendékei számára írta, kik nemsokára elé fogják adni. (Egyetértés. 1893. 44. sz.)

— **A zsidó fiú**. Ez volt Jókai Mór első darabjának a címe, melyet 18 éves korában, 1842/43. telén írt Kecskeméten, mint jogász, az akadémiai pályázatra, melyen 1843 okt. 31-én dícséretet aratott. A drámát Petőfi másolta le, ki 1843 márcziusig Kecskeméten színészkedett. Ennek kéziratát az akad. levéltárából Gyulai Pál újabban kikerestette és elküldte Jókainak. A lapok azt írják, hogy a költő 50 éves jubileumán elő fogják adni az ország számos színpadán. A kézirat szerint 1843 márczius 8-án volt benyújtva 53. sz. a. Utóbb javított is rajta Bajza és Vörösmarty tanácsára, előadásra el is volt fogadva, de a censura nem engedte meg. (Főv. Lapok. 1893. 97. szám. Jókai és a „Zsidó fiú.“ Jókai levele.)

— **Petőfi-émlék Erdődön**. Az Erdődön töltött szép és boldog napok emlékére, hol Petőfi annyi ragyogó költeményét írta, Hegedűs József, uradalmi igazgató kezdeményezése és buzgalma folytán kőpirámiszt fognak állítani, melybe márványtáblát illesztnek. A pirámis a tő partján azon szomorúfűz helyén fog állani, mely alatt a költő ülni szeretett s melyre „*Te vagy, te vagy, barna kis lyány*“ cz. költeménye vonatkozik. Ennek második versszakát vésik majd a pirámis márványtáblájára. A leleplezés a nagykaroly-somkúti vasút megnyitásakor lesz. (Pet.-m. V. 3. sz. 76. l.)

— **Koren István** †. Petőfi egykori tanára 1893 ápr. 17-én meghalt mint nyug. tr. Szarvason. Petőfit, mint az aszódi ev. algymn. egyetlen tanára, 3 éven át tanította 1835/36, 1836/37 és 1837/38-ban. Tanításának módszerét és az ő jellemraj-

zat e folyóirat szerkesztője első kézből merített adatokból bőven megírta *Petőfi tanuló évei Aszódon és Selmecsen* cz. értekezésében (Erd. Muz.-egyl. bölcs. szakosztálya kiadv. 1890. 449–466. l.) A lapok most nagyon rokonszenvesen emlékeztek meg róla, mint a kinek valóban volt befolyása a költő életére; mert e 3 év alatti Petőfi sokat tanult. Ő pánszláv-hajlamú ember volt s Petőfinek ezért is volt összeütközése vele az utolsó évben. Ezt a hajlamát a róla írók nagyon ártatlan színben kívánják most feltüntetni, bárha beismerik, hogy nagy tót volt. Ugyanott érintettük a költő *A jó tanító* cz. költeményének is eredetét, melyről azt mondtuk, hogy hihetőleg egy adomát dolgozott föl benne; a tanító alakja nem illik Korenre, ki házásra hajló, zömök ember volt, ekkor még csak 30–32 éves (1833-ban ment Aszódra 28 éves korában), nem magas, nem kopasz s mint nőtlén embernek nem volt sonkája sat. a kéményben. De különben sem lehet még Petőfinél sem verseiben mindent szószertint venni. Az, a mit Havas ír a *Főv. Lapok*ban, hogy egyik selmeczi tanárát rajzolta benne, nem áll; ezt csak a levegőből vette. Selmeczi 2 tanára közül Bolemannt ő is szerette és tisztelte, a komor Lichard pedig épen nem volt komikus alak, a mint Koren sem, ki szintén szigorú ember volt. Ezt különben a *Főv. Lapok* sem hitte el. Ne is. Lichardra a *Deák-pályám* vonatkozik, „mutatis mutandis“. Azonban, hogy aszódi benyomásából egy pár van *A jó tanító*-ban, az bizonyos. N. B. Koren a költő háziasszonyának Neumann-nének leányát vette nőül 1837-ben (?); de Petőfi Korennél nem lakott. (L. Korenről: H. Gy. Petőfi S. aszódi tanítója. Pesti Hirl. 1893. 107. sz. ápr. 19. Sipos Soma: Petőfi egyik tanárjáról. Pesti Hirl. 1793. ápr. 22. melléklet. Verner László: Emlékezés P. tanítójára. Főv. Lapok. 1893. 110. sz. Havas id. levele u. ott.)